

ANALIZA STANJA I POTENCIJAL RAZVOJA TURIZMA U PAKOŠTANIMA

Pavlović, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:050103>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-11**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**ANALIZA STANJA I POTENCIJAL RAZVOJA
TURIZMA U PAKOŠTANIMA**

Mentor:

Prof.dr.sc. Petrić Lidija

Student:

Karla Pavlović

4166299

Split, rujan 2018.

SADRŽAJ:

1. UVOD	3
1.1 Definicija problema	3
1.2. Cilj rada.....	4
1.3. metode rada	4
1.4. Struktura rada	4
2. OPĆI UVJETI RAZVOJA	6
2.1. Opće karakteristike	6
2.1.2. Povijest.....	6
2.2. Geo-prometna obilježja	7
2.3. Klima.....	8
2.4. Demografska obilježja	9
2.4.1. Struktura stanovništva.....	9
2.5. Gospodarstvo.....	10
3. RAZVOJ TURIZMA U DESTINACIJI.....	11
3.1. Analiza ponude.....	11
3.1.1. Receptivni elementi ponude.....	11
3.1.2. Atraktivni elementi ponude.....	15
3.1.3. Komunikativni elementi ponude	18
3.2. Analiza potražnje.....	19
3.3. Organizacija turizma u Pakoštanima	23
4. ANALIZA UČINAKA TURIZMA	25
4.1. Ekonomski učinci u turizmu	25
4.2. Društveni učinci	28
4.3 Okolišni učinci.....	29
5. POTENCIJALI BUDUĆEG RAZVOJA U DESTINACIJI.....	33
6. ZAKLJUČAK.....	35
LITERATURA:	36
Sažetak.....	37
Summary	37

1. UVOD

1.1 Definicija problema

Prema podacima Svjetske turističke organizacije turizam zauzima 10% svjetskog BDP¹, prva svjetska turistička destinacija je Europska unija. Udio prihoda od turizma u ukupnom BDP-u u 2017. godine iznosio je 19,6 posto što predstavlja rast od 0,7 postotnih poena u odnosu na 2016. godinu. U četvrtom tromjesečju udio prihoda od putovanja u ukupnom BDP-u iznosio je 6,7 posto, što u odnosu na isto razdoblje 2016. predstavlja rast udjela od 0,3 postotnih poena.²

U Hrvatskoj je tijekom 2017. godine ostvareno rekordnih 102 milijun noćenja u turizmu, što je godišnji rast od čak 12 posto, a rast turističkog prometa pratili su i ostvareni prihodi od stranih gostiju koji su za prvih devet mjeseci 2017. godine iznosili 8,7 milijardi eura što je više nego li u čitavoj 2016. godini.³

Najbolji pokazatelji atraktivnosti Dalmacije su statistički podaci koji iz godine u godinu idu u prilog pružateljima turističkih usluga. Glavno turističko središte i temeljni privlačni resurs Zadarske županije je Grad Zadar. Grad Zadar peti je po veličini u Republici Hrvatskoj, a treći na prostoru hrvatskog primorja, iza Splita i Rijeke. Glavni je grad te administrativno, urbano, kulturno i razvojno središte Zadarske županije.

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore, u Zadarskoj županiji se 10,6% ukupnih prihoda ostvaruje u turizmu koji istovremeno zapošljava 13,7% djelatnika. Utvrđivanje stanja u destinaciji Pakoštane i perspektiva mogućeg razvoja je glavni predmet istraživanja ovog rada.

Općina Pakoštane, koja se nalazi u zadarskoj županiji, broji četiri mjesta u općini, a to su Pakoštane, Vrana, Vrgada i Drage. Pakoštane su smještene u središtu jadranske obale. Posebne po svom jedinstvenom položaju, između mora i jezera, temelje svoju turističku ponudu baš na tim resursima. Turizam se u Pakoštanima razvija još od 60-ih godina prošlog stoljeća, a iako prepoznatljiv ponajviše po svojim prirodnim resursima, potencijali za jačanje

---

¹ UNWTO, United Nations World Tourism Organization (2015a). UNWTO Tourism Highlights 2017; http://people.unica.it/carlamassidda/files/2017/06/UNWTO_Tourism-Highlights_2017.pdf (preuzeto 19.5.2018.)

² MINT – ostvareni prihodi u 2017. godini; <http://www.mint.hr/vijesti/ostvareni-prihodi-u-2017-godini-potvrda-su-velikog-napretka-hrvatskog-turizma/12079> (preuzeto 19.5.2018.)

³ MINT – plan rada za 2018. - <http://www.mint.hr/dokumenti/10> (preuzeto 19.5.2018.)

turističkih aktivnosti su značajni. Turizam uključuje, s jedne strane turiste, a s druge strane domicilno stanovništvo u turističkim destinacijama. Dok prvi određenu visinu diskrecijskog dohotka alociraju na turističku potrošnju, dotle drugi stječu koristi od prometa turista. Preduvjet za turistički promet je postojanje infrastrukture koja se temelji na atrakcijama destinacije, a nadogradnju iste čini turistička industrija.

1.2. Cilj rada

Cilj ovog rada je istražiti aktualno stanje u destinaciji, osnovu turističke ponude, postojeće resurse, snage i mogućnosti te utvrditi mogućnosti profiliranja prepoznatljivog proizvoda mjesta Pakoštane. Svaki razvoj, pa tako i onaj turistički, osim prednosti donosi i slabosti i prijetnje za određenu destinaciju. Zahtjevi turističkog tržišta se konstantno mijenjaju, uočava se promjena u turističkoj potražnji pa je tako od velike važnosti pravovremeno uvidjeti i ostvariti potencijale radi unaprijeđenja ponude, a pritom zaštititi okoliš i lokalnu zajednicu.

1.3. Metode rada

Istraživanja za ovaj rad će se provoditi za stolom, prikupljanjem sekundarnih podataka iz relevantnih izvora stručne i znanstvene literature koja uključuje knjige, časopise, članke i stručne baze podataka.

U izradi ovog rada koristiti će se opće znanstvene metode⁴:

- metoda analize (postupak raščlanjivanja složenih cjelina na jednostavnije sastavne dijelove),
- metoda deskripcije (opisivanje činjenica, postupaka, predmeta ili pojava),
- metoda klasifikacije (sistematska i potpuna podjela općeg pojma na posebne),
- metoda komparacije (postupak utvrđivanja istih ili srodnih stvari, predmeta ili pojava, tj. utvrđivanje njihove sličnosti, odnosno različitosti),
- metode indukcije i dedukcije (metode za donošenje zaključaka).

1.4. Struktura rada

---

⁴ Zelenika, R., (2000), Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet Rijeka, str. 109.

Rad je podijeljen na šest temeljnih dijelova, uključujući uvod i zaključak.

U uvodu se definira problem, predmet i ciljevi istraživanja. Navode se metode istraživanja i obrazloženje strukture rada.

U drugom dijelu iznose se opći podaci o Pakoštanima, geo-prometna obilježja, klima, demografska i gospodarska analiza. Treći dio rada odnosi se na dosadašnji razvoj turizma u destinaciji uključujući analizu ponude i potražnje. Ekonomski, društveni i okolišni učinci turizma u destinaciji obrađeni su u četvrtom dijelu, dok se peti dio odnosi na potencijale budućeg razvoja na području Pakoštana.

U zadnjem, šestom poglavlju iznosi se zaključak do kojeg se došlo analizom svih navedenih segmenata rada, a na samom kraju se nalazi popis literature i sažetak.

2. OPĆI UVJETI RAZVOJA

2.1. Opće karakteristike

Pakoštane su malo dalmatinsko mjesto udaljeno 35 kilometara od Zadra. U općinu Pakoštane ubrajamo Drage, Vranu, otok Vrgadu i Pakoštane. Osim što su omeđene sa četiri nacionalna parka (Kornati, Paklenica, Krka i Plitvička jezera) te dva parka prirode (Vransko jezero i Telašćica) Pakoštane imaju jedinstven položaj, pa se tako nalaze između mora s jedne obale i jezera s druge. U akvatoriju Pakoštana nalazi se 5 otoka i otočića. Najveći je Veliki Školj, a skupa sa Sv. Juštinom i Babuljašem značajno štiti obalni prostor Pakoštana.

Površina općine iznosi 84,28 km², a prema zadnjem popisu stanovnika iz 2011. godine općina Pakoštane broje 4.123 stanovnika, a broj stanovnika je u odnosu na 2001. godinu blago porastao s obzirom da je tad imao 3.884 stanovnika.⁵

Općina Pakoštane prostire se na središnjem dijelu istočne obale Jadranskog mora, a u teritorijalnom smislu nalazi se na krajnjem jugoistoku Zadarske županije.⁶

2.1.2. Povijest

Već u kamenom dobu su se na ovim prostorima nalazila ljudska naselja, a iz brončanog doba pronađeno je i nekoliko ratnih sjekira. Pronađene su i Gradine na području Pakoštana iz vremena Liburna. Početak današnjeg sela spada u prvo desetljeće 15. st kada ga spominju i prvi povijesni izvori. Za vrijeme hrvatsko-ugarskih kraljeva mjesto se zvalo Pakosene, a od 1500. isprave ga pišu Pachoschiane, Pacoschane, a zatim i Pakoščane. Za rimskog doba na području mjesta bila je luka rimskog grada Asseriae (Podgrađe kod Benkovca), a i dan danas se vide ostaci antičkog naselja i vila bogatih patricija. Ispod mjesnog groblja uz more otkopani su dijelovi rimske ville rusticae, a ispod luke ostaci rimskog lukobrana.

U sastavu općine Pakoštane nalaze se i još neka mjesta od velikog povijesnog značaja. Otok Vrgada kojeg u svojim dijelima opisuje i spominje već i bizantski car Konstantin

---

⁵ <https://www.dzs.hr/> Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011. (preuzeto 21.5.2018.)

⁶ Bunja, Đ., (2003), Turistička valorizacija prirodne, povijesne i kulturne baštine područja općine Pakoštane, Zadar, Odjel za informatologiju i komunikologiju Sveučilišta u Zadru i Općina Pakoštane, str. 19

Porfirogenet, zatim Vrana koja je odigrala ključnu ulogu u hrvatskoj povijesti. Tu se naime nalazila i utvrda i samostan (Benediktinski samostan u Vrani) vitezova Templara tj. stari grad Vrana, (10. – 16. st.), a također se u Vrani nalazio i Vranski prior koji je igrao veliku ulogu u Hrvatskom i Hrvatsko-Ugarskom kraljevstvu, a tu je i turski Han kao jedno od očuvanijih turskih logora – danas pretvoren u heritage hotel.

Vranski bazen je od najranijih vremena prepoznat kao dragocjeni mediteranski lokalitet koji je svojim gospodarskim značenjem te izobiljem pitke vode oduvijek privlačio pozornost veleposjednika i njihovu želju da se tamo nastane. Arheološki ostaci na lokalitetu 'Crkvine', izvoru Pećina, te na drugim mjestima rubnog područja vranskog blata govore o nekoliko rimskih poljoprivrednih imanja 'Vile rustice'. Fragmenti rimskih natpisa ugrađeni u Maškovića Han i drugi pronađeni na trasi rimskog akvadukta potvrđuju veliku gospodarsku aktivnost Carstva na ovom području.

Povijesna važnost obalnog i morskog prostora područja općine Pakoštane bila je najveća u doba terestičke (obalne) navigacije, kada se je plovilo isključivo uz obalu, i to samo danju. Još su u prapovijesnom, odnosno pred antičkom razdoblju našim obalnim i morskim područjem plovili Liburni svojim poznatim liburnskim lađama. Obalno područje, odnosno morski prostor ispred današnjih Pakoštana, Draga i Vrgade služili za navigaciju od sjevera prema jugu i obratno. Otok Vrgada predstavlja „ulazna vrata“ u relativno zatvoreni navigacijski prostor, odakle i proizlazi važnost Vrgade još iz najstarijih vremena.⁷

2.2. Geo-prometna obilježja

Zahvaljujući autocesti A1 Zagreb – Zadar – Split – Dubrovnik, kao dijelu jadranskog prometnog pravca s poveznicom na Zadar i Benkovac, državnim, županijskim i lokalnim cestama (autobusni, teretni, osobni i dr. promet), zračnim (redovite, niskotarifne i charter veze s nizom inozemnih i domaćih središta), pomorskim (trajektne, brodske, kruzerske, hidrogliserske, nautičko-turističke pruge) i željezničkim vezama prostor Zadra čini najbližu i najtranzitniju točku za Pakoštane. Osim A1 veliku ulogu igra i Jadranska magistrala koja prolazi kroz Pakoštane te mjesto čini vrlo pristupačnim bilo kao usputna destinacija ili odredište boravka. Jadranska magistrala izgrađena je prije 53 godine, 1965., a posljednjih 271 kilometar Jadranske magistrale na teritoriju Hrvatske financirala je Svjetska banka. Time je

---

⁷ Bunja, Đ., (2003), Turistička valorizacija prirodne, povijesne i kulturne baštine područja općine Pakoštane, Zadar, Odjel za informatologiju i komunikologiju Sveučilišta u Zadru i Općina Pakoštane, str. 54

okončana izgradnja prometnice koja se danas službeno zove D8, ali koju svi i dalje zovu „magistrala“.⁸

Pakoštane su isto tako jedina veza otoku Vrgadi pa je ljeti osigurano i nekoliko linija dnevno, točnije njih 8, Pakoštane- Vrgada- Pakoštane u razdoblju od 29.6.- 2.9., dok ih van sezone duplo manje.⁹

2.3. Klima

Prostor općine Pakoštane pripada sredozemnom klimatu s prijelazom u submediteranski klimat u kopnenom dijelu općine izvan užeg obalnog ruba i otoka. Godišnja količina insolacije iznosi oko 340 cal/cm³ dnevno, a broj sunčanih sati godišnje iznosi 2.450- 2.600.¹⁰ Ukupna količina padalina opada od SI prema JZ. Najviše padalina izluči se u studenom i prosincu, a sekundarni je maksimum u travnju, odnosno veljači i ožujku. Srednji broj dana s kišom je oko 105 godišnje u priobalnom dijelu, a na Vrgadi i u unutrašnjem dijelu oko 100. Srednja godišnja temperaturna vrijednost iznosi 15,4°C. Temperaturni ekstremi iznose -8°C zimi i 35°C ljeti. Neposredno uz obalni pojas prema zaobalju slijedi zona neznatno oštrijih zima s nešto većim dnevnim i godišnjim variranjima temperatura nego na obali i otocima, što je odlika submediteranske klimatske zone (Cfa – umjereno topla vlažna klima s vrućim ljetom). Pravo sredozemno podneblje ima blage zime i topla ljeta, glavina padalina se izluči tijekom jesenskih mjeseci, dok su kišni minimumi u srpnju.

Na području općine Pakoštane snijeg je češća pojava nego u drugim primorskim područjima pa se javlja u 5,2 dana godišnje (npr. za Zadar iznosi 1,8). Prostor općine obilježava osrednja vjetrovitost, nešto izraženija nego u Zadru, a manje izražena nego u Šibeniku. Najistaknutiji vjetrovi su bura i jugo, ljeti maestral, a često se javljaju i levanat, tramontana i lebić. Bura je nerijetko olujne i orkanske jačine, te može uzrokovati štete i na kopnenom dijelu, a posolicu na otocima. Jugo ne dostiže veliku jačinu i ne diže jake valove, već je njegovo djelovanje ublaženo nizom otoka pred obalom (Kornati i dr.)¹¹

---

⁸ Jurica Pavičić – Jadranska magistrala, zaboravljena cesta koja je promijenila naše živote (članak za Jutarnji list (2015.) preuzeto 13.8.2018.)

⁹ TZ Pakoštane - <https://www.pakostane.hr/documents/vozni-red-vrgada-pakostane.pdf>

¹⁰ Magaš, D., (1990), Osnovna geografska obilježja biogradske mikroregije, Biogradski zbornik, Zadar, str. 48

¹¹ Bunja, Đ., (2003), Turistička valorizacija prirodne, povijesne i kulturne baštine područja općine Pakoštane, Zadar, Odjel za informatologiju i komunikologiju Sveučilišta u Zadru i Općina Pakoštane, str. 28

2.4. Demografska obilježja

Na popisu stanovništva 2011. godine, općina Pakoštane je imala 4.123 stanovnika (Pakoštane, Drage, Vrgada, Vrana), od čega u samim Pakoštanima 2.191 stanovnika.

Pakoštane kao mjesto, ali i kao općina bilježe blagi porast stanovništva u 2011. u odnosu na 2001. godinu. Značajniji pad broja stanovništva kroz povijest vidljiv je u razdoblju između 1991. i 2001. godine.

Tablica 1. Broj stanovnika po popisima - općina Pakoštane

Broj stanovnika po popisima - općina Pakoštane									
1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
2 501	2 630	3 327	3 483	3 890	3 944	3 983	4 398	3 884	4 123

Izvor: obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Popis stanovništva 2011.

Tablica 2. Broj stanovnika po popisima – općina Pakoštane

	Broj stanovnika po popisima stanovništva od 1921.-2001.									
	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Pakoštane	1 418	1 107	1 392	1 433	1 639	1 665	1 722	2 155	2 113	2 191
Drage	-	395	512	541	677	649	746	758	805	
Vrana	630	641	885	996	1.125	1.222	1.204	1.249	724	
Vrgada	453	487	538	513	449	408	311	236	242	

Izvor: obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Popis stanovništva 2011.

2.4.1. Struktura stanovništva

Prosječna starost, koja označava srednje godine života cjelokupnog stanovništva (M/Ž), 2001. godine, u općini Pakoštane, iznosila je 36,9, dok je za 2011. iznosila 39,7. Indeks starenja je postotni udio osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih 0- 19 godina. Indeks koji je veći od 40% ukazuje da je stanovništvo određenog područja zašlo u proces starenja, što je i slučaj za općinu Pakoštane gdje isti iznosi 69,4 u 2001. godini, odnosno 89,5 u 2011. godini.

Koeficijent starosti je postotni udio osoba starih 60 i više godina u ukupnom stanovništvu. Osnovni je pokazatelj razine starenja, a kad prijeđe vrijednost 12%, smatra se da je stanovništvo određenog područja zašlo u proces starenja. Koeficijent starosti za općinu Pakoštane u 2001. godini iznosi 19,6, dok je isti za 2011. godinu 23,1. Promjene u dobnoj strukturi stanovništva sugeriraju smanjivanje mladog stanovništva te povećanje starog stanovništva, što znači da sveukupno stanovništvo stari.¹²

2.5. Gospodarstvo

Gospodarstvo općine Pakoštane se uglavnom zasniva na uslužnim djelatnostima. Poljoprivredne djelatnosti, trgovina i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane su najzastupljenije. Dok se poljoprivredom, ribarstvom i trgovinom uglavnom bavi kroz cijelu godinu, turističku djelatnost karakterizira sezonalnost. Poljoprivreda je zastupljenija na području Vrane, dok se uz nju u Pakoštanima velika većina stanovništva bavi i turizmom. Ribarstvom se uglavnom bavi na otoku Vrgadi, a ono danas služi lokalnom, pretežito starijem stanovništvu kao jedan od izvora prihoda za podmirenje osnovnih životnih potreba.

Zahvaljujući svojoj geografskoj poziciji i prirodnim čimbenicima, Pakoštane predstavljaju jedno od razvijenijih turističkih mjesta u Zadarskoj županiji, a u zadnje vrijeme bilježi i znatan rast i razvoj u turističkom sektoru. Uz položaj i dobru infrastrukturnu povezanost te neiskorišten potencijal općina ima dobar preduvjet za daljnji gospodarski razvoj. Glavni nedostatak je visoka stopa cjelogodišnje nezaposlenosti lokalnog stanovništva, odnosno velika sezonalnost koja je vidljiva i u ovom segmentu, niske plaće na određenim poslovima i nezaštićenost radnika. Navedeni nedostaci rezultiraju manjkom kvalitetne radne snage. Potrebne mjere su kvalitetna edukacija potencijalnih zaposlenika te stvaranje pozitivne radno socijalne klime.

---

¹² Državni zavod za statistiku - <https://www.dzs.hr/> Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama (2001. i 2011.). (preuzeto 21.05.2018)

3. RAZVOJ TURIZMA U DESTINACIJI

3.1. Analiza ponude

3.1.1. Receptivni elementi ponude

Pod temeljnim turističkim resursima (turistička atrakcijska osnova) podrazumijevaju se realne i potencijalne turističke atrakcije svake destinacije, odnosno one zbog kojih se posjećuje određeni lokalitet i bez kojih tamo ne bi moglo biti razvoja turizma. To su najvažniji činitelji turističke ponude pa se tim atraktivnim faktorima posvećuje najveća pažnja pri planiranju razvoja turizma i stvaranju turističkih proizvoda. Ostali izravni turistički resursi predstavljaju ukupnost popratnih turističkih i ugostiteljskih aktivnosti koje osiguravaju uvjete za i provedbu turističkih aktivnosti i ugodan boravak turista. Zadnji element ukupne turističke resursne osnove, neizravni turistički resursi, predstavljaju organiziranost lokalne zajednice i lokalnog stanovništva, a sve u svrhu zadovoljavanja vlastitih životnih i radnih potreba.

Glavnina je turističke ponude i potražnje Zadarske županije smještena na priobalnom i otočnom dijelu, dok je Grad Zadar kao administrativno središte, ujedno i najvažnije turističko odredište unutar Zadarske županije. Kvalitetni receptivni kapaciteti temelj su svake uspješne destinacije. Pod receptivnim kapacitetima misli se na objekte za pružanje usluge smještaja te prehrane i točenja pića. Svako mjesto koje želi razvijati turizam mora zadovoljavati visoke standarde u receptivnim kapacitetima.

Pakoštane imaju dugu turističku tradiciju. U mjestu postoji organizirani turistički kapacitet, radna snaga i turistička infrastruktura, a dobra klima, očuvane plaže, prirodna i kulturna baština je ono što upotpunjuju sliku turističke destinacije. Bogatija i sadržajnija turistička ponuda pružila bi priliku za produljenje turističke sezone.

Općina Pakoštane (Pakoštane, Vrana, Vrgada, Drage) raspolaže različitim smještajnim kapacitetima, prema podacima Ureda za turizam za 2015. godinu iznosi 3 053 smještajne jedinice.

Tablica 3. Registrirani smještajni kapaciteti općine Pakoštane na datum 31.10.2015. (od 1.1. do 31.10. 2015.)

Vrsta smještaja	Smještajne jedinice	Broj ležaja
TURISTIČKA NASELJA I HOTELI	600	1788
PINE BEACH	560	1680
App KOZARICA	16	56
HOSTEL GALEB	24	52
KAMPOVI	923	2769
AC KOZARICA	400	1200
AC CRKVINE	30	90
AC NORDSEE	60	180
AC OAZA MIRA	160	480
AC KARABA	30	90
AC CUKA	33	99
OSTALI (22)	210	630
PRIVATNI SMJEŠTAJ	1442	4685
PAKOŠTANE	953	3100
Sobe	251	518
Apartmani	304	1339
App studio	247	729
Kuće	5	44
Obrti	146	470
DRAGE	470	1515
Sobe	87	175
Apartmani	187	796
App studio	140	404
Kuće	1	10
Obrti	76	130
VRGADA	16	56
Sobe	7	14
Apartmani	9	42

App studio	-	-
VRANA	3	14
Apartmani	1	4
Kuće	2	10

ODMARALIŠTA	67	153
HEP	51	114
VILA ELKA	16	39

Sveukupno	3053	9395
------------------	------	------

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata za 2015.

Za razliku od 2014. godine u 2015. godini registrirano je čak 521 smještajna jedinica više te je broj ležaja povećan za 1 485.

Prema podacima Ureda za turizam, u 2016. godini registrirano je ukupno 8 922 ležaja što je smanjenje od 473 ležaja u odnosu na 2015. godinu gdje imamo 9 395 ležaja, tj. vidljiv je pad registriranih ležja.

Tablica 3. Registrirani smještajni kapaciteti općine Pakoštane na datum 31.10.2016.

Vrsta smještaja	Smještajni kapaciteti
OBJEKTI U DOMAĆINSTVU (kampovi do 10 kamp jedinica app, sobe)	3 869
OBJEKTI U SELJAČKOM DOMAĆINSTVU (app, sobe)	46
PANSIONI	110
PRAVNE OSOBE (app, sobe)	586
KAMPOVI	3 780
KAMP ODMORIŠTA	231
KAMPIRALIŠTA	300
Ukupno	8 922

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata od 1.1. do 30.09.2016.

Analiza registriranih smještajnih kapaciteta u Općini Pakoštane, odnosno sveukupan broj kapaciteta, na datum 31.10.2016. iznosi je 8 922, dok u 2017. iznosi 10 637 (na datum 15.10.2017.).

Tablica 4. Registrirani smještajni kapaciteti općine Pakoštane na datum 15.10.2017.

Vrsta smještaja	Smještajni kapaciteti
OBJEKTI U DOMAĆINSTVU (kampovi do 10 kamp jedinica app, sobe)	4 778
OBJEKTI U SELJAČKOM DOMAĆINSTVU (app, sobe)	16
PANSIONI	110
PRAVNE OSOBE (app, sobe)	652
HOTEL	32
KAMPOVI	4 473
KAMP ODMORIŠTA	276
KAMPIRALIŠTA	300
Ukupno	10 637

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata od 1.1.2017. do 15.10.2017.

Na prostoru općine Pakoštane, prema podacima Ureda za turizam do 15.10.2017. godine, registrirano je ukupno 10 637 ležaja, što je povećanje od 1 715 ležaja u odnosu na 2016. godinu kada je zabilježeno 8 922 registrirana ležaja. Iz navedenog je vidljiv porast registriranih ležajeva. Povećanje je ostvareno prvenstveno u objektima u domaćinstvu poput kampova do 10 kamp jedinica, apartmanima, kamp odmorištima, a značajan udio u povećanju registriranih ležajeva doprinosi novootvoreni, obnovljeni kamp Crkvine sa 180 kamp jedinica, odnosno 540 smještajnih kapaciteta.¹³

Prema podacima Turističke zajednice Pakoštane, u samom mjestu Pakoštane, zastupljena je sljedeća struktura kategorizacije i tipa smještaja:

¹³ Izvještaj TZ Pakoštane, 2017., Analiza turističkih rezultata za 2017.

Tablica 5. Odnos tipa smještaja i kategorizacije (*) u mjestu Pakoštane

Tip smještaja	Ukupan broj objekata	5*	4*	3*	2*	1*
Privatni smještaj	374	0	20	280	52	22
Mali privatni kampovi	44	0	5	29	6	4
Kampovi	4					
Kampirališta	2					
Kamp odmorišta	1					
Hoteli	1					

Izvor: vlastiti prikaz autora prema podacima iz izvještaja TZ Pakoštane;

Sastavni dio ponude Pakoštana su, uz sami smještaj, ugostiteljski objekti poput restorana, kafića, slastičarna, ali i turističke agencije koje svojom ponudom upotpunjuju doživljaj same destinacije. Aquarius Pakoštane, Dalma Turist Centar te Sea Shell Tours su najveće i najpoznatije, uglavnom obiteljski osnovane, turističke agencije koje kao primarnu uslugu svojim kupcima nude pronalazak smještaja te jednodnevne izlete u obližnje nacionalne parkove i parkove prirode. Navedene agencije imaju vrlo slične ponude bazirane na izletima brodom. To su agencije koje već dugi niz godina posluju na isti način, ali imaju dugogodišnje korisnike svojih usluga. Sve tri agencije u svojoj ponudi nude iznajmljivanje vozila (bicikl, skuter, brod...).

3.1.2. Atraktivni elementi ponude

“Pod pojmom turističke atrakcije smatramo ona osobito privlačiva obilježja destinacije, tj. one resurse koji su u određenoj mjeri prilagođeni i dostupni za turističko razgledavanje te ne zahtijevaju poseban napor da se otkriju i da se u njima uživa.”¹⁴ Atraktivne elemente dijelimo na prirodne i društvene. U prirodne elemente se ubrajaju klima, reljef, hidrografski elementi, flora i fauna i sl. Pod društvenim faktorima podrazumijevaju se atrakcije stvorene od strane čovjeka u bilo kojem vremenskom trenutku, a to se prvenstveno odnosi na kulturnopovijesne spomenike, ustanove, institucije, festivale i razne manifestacije.

Društveni elementi:

¹⁴ Petrić, L. (2013), Osnove turizma, Sveučilište u Splitu, str. 90

Turistička zajednica općine Pakoštane, kao glavni organizator ljetnih događanja, održava razne manifestacije u središtu mjesta već od kraja svibnja do kraja rujna. Uz svakodnevne zabavne programe, tu su večeri dalmatinske pisme, festival klapa, etno gastro večeri, plesni program, sportski i zabavni program na obližnjim otocima, koncerti na otočiću, viteški turniri, scenski spektakl na moru, bitka brodova i druge razne manifestacije.¹⁵

Kao najiščekivaniji događaj svake sezone su Dani Vitezova vranskih. Na tom povijesnom uprizorenju, zadnjeg vikenda kolovoza, oživljavaju se sadržaji i kulise davnih vremena. Podižu se srednjovjekovni tabori, prikazuju viteški turniri, stari zanati, igrokazi, vitezovi-konjanici iz cijele hrvatske i inozemstva, sokolari, žongleri i drugi, a sve to u nošnjama, uniformama i sa ratnim napravama. Cijeli program popraćen je bogatom kulinarskom ponudom, a održava se u Vrani uz Han Jusufpaše Maškovića. Zadnji dan Vitezova vranskih odvija se u Pakoštanima, kada na red dolazi pomorska bitka.

Slika 1. Dani Vitezova vranskih

Izvor: službena stranica Vitezovi vranski, <http://www.vitezovivranski.hr/medija/galerija/>

Slika 2. Pomorska bitka

¹⁵ Kalendar događanja 2018. TZ Pakoštane

Izvor: službena stranica Vitezovi vranski, <http://www.vitezovivranski.hr/medija/galerija/>

Prirodni elementi:

Pakoštane karakterizira mediteranska klima koja omogućava uvjete za gotovo cjelogodišnji boravak na otvorenom. Zahvaljujući takvoj klimi aktivnosti ljetnog turizma moguće su već od svibnja pa sve do početka listopada.

Veliki broj šljunčanih, pješčanih, kamenitih, prirodnih, ali i uređenih plaža, lako dostupne predstavljaju temeljni resurs ponude ljetnog kupališnog turizma. U brojnim uvalama i plažama, kako na obali tako i na obližnjim otocima, odvija se većina turističkih aktivnosti.

Otočići u blizini Pakoštana su lako dostupni pa se do njih može i plivajući. Tri otočića nisu naseljena, ali na jednom od njih se nalazi crkvice sv. Juštine. Prekriveni su niskim raslinjem.

Uz more tu je i Vransko jezero udaljeno samo par kilometara od centra mjesta. Najveće prirodno jezero u Hrvatskoj. Kao jedno od rijetkih, gotovo netaknutih prirodnih staništa ptica vodarica, sa izvorima pitke vode te područje osebujnih specifičnosti i bioraznolikosti 21.07.1999. g. Vransko jezero sa okolnim područjem proglašeno je Parkom prirode. Granice Parka smještene su između Pirovca i Pakoštana. Park je velik 57 km², a najveći dio 30,02 km² odnosi se na Vransko jezero položeno u pravcu sjeverozapad-jugoistok i pružajući se paralelno s morskom obalom od koje je mjestimično udaljen manje od kilometra. Po svom položaju i karakteristikama specifično je u Hrvatskoj ali i na širem europskom prostoru. Ono je zapravo kraško polje ispunjeno boćatom vodom i predstavlja kriptodepresiju.

Dominantna karakteristika Parka je Posebni ornitološki rezervat koji je zbog svoje očuvanosti velikog tršćaka na SZ dijelu jezera kao rijetkog močvarnog sustava, velike bioraznolikosti, izuzetne znanstvene i ekološke vrijednosti još 1983. g. dobio taj status te je uvršten u listu važnih ornitoloških područja u Europi (Important Bird Areas in Europe).¹⁶

Oko Vranskog jezera se proteže više od 50 km biciklističkih staza koje se međusobno razlikuju težinom kao i krajolikom kroz koji prolaze. Osim razgledavanja na bicikli tu je i vožnja kajakom, a dopušten je i ribolov. U Parku prirode uz poučne staze organiziraju se i edukativni programi i razne radionice.

3.1.3. Komunikativni elementi ponude

U ovu skupinu elemenata turističke ponude ubrajaju se, ne samo razne vrste prijevoznih sredstava, nego i sva prometna infrastruktura koja služi boljem povezivanju destinacije sa potencijalnim tržištima.¹⁷

Općinu Pakoštane odlikuje izuzetno dobra cestovna povezanost s glavnim pristupnim točkama – Zadrom, Šibenikom, Splitom i Zagrebom. Državna cesta D8 je jedna od glavnih hrvatskih državnih cesta, povezuje sjeverni i južni Jadran.

Udaljenost Pakoštana od:

Zadar – 34 km (40 min) – magistrala

Biograd na Moru – 8 km (10 min) magistrala

Vodice – 28 km (27 min) magistrala

Split – 135 km (1h 33 min) autoput

Unatoč dobroj povezanosti van naselja, mjesne prometnice unutar naselja su uglavnom minimalnih profila i nepovoljnih tehničkih elemenata, stoga nisu povoljne za kvalitetno odvijanje prometa.

Pakoštane i Drage su dobro povezane s lokalnim i međugradskim autobusnim linijama, dok je naselje Vrana povezano lokalnom autobusnom linijom sa Zadrom i Biogradom na Moru.

---

¹⁶ Park prirode Vransko jezero <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/opcenito/> (preuzeto 3.8.2018)

¹⁷ Petrić, L. (2013), Osnove turizma, Sveučilište u Splitu, str. 94

Osim ranije spomenute Jadranske Magistrale i autoceste A1, Pakoštane se nalaze u blizini zadarskog aerodroma. Zračna luka u Zadru udaljena je 34 km od Pakoštana, cestovna infrastruktura do iste je zadovoljavajuća, a vremenska udaljenost relativno kratka.

Zračni promet postaje sve popularniji odabir prijevoza, a dio tog trenda nastao je zbog novoosnovanih niskotarifnih kompanija za zračni prijevoz putnika. Prema TOMAS istraživanju (ljetno 2017.) 14% dolazaka ostvareno je zrakoplovom, a tu se uočava i porast sa 11% na 14%. Pojavom niskotarifnih kompanija, zračni promet je odabir sve većeg broja korisnika, odnosno postao je dostupan sve većem broju putnika, a ponajviše onima koji su cjenovno osjetljivi pa tako 51% turista koristi usluge niskotarifnih zračnih prijevoznika.¹⁸

Još jedna prednost niskotarifnih prijevoznika je što, uz konvencionalne avio prijevoznike, povezuju destinacije koje dotad nisu bile dostupne, odnosno povezane direktnim letom.

U 2018. godini zračna luka Zadar, odnosno avioprijevoznici, uveli su nove linije u red letenja, spajajući tako Zadar sa Atenom, Brenom, Zurichom, Bruselsom, Oslom i Memmingenom, a tu je i linija Zadar- Berlin, te dva puta tjedno Zadar- Frankfurt.¹⁹

Sve nove linije, uz postojeće, pružaju više mogućnosti dolazaka u destinaciju, proširuju ponudu i produljuju sezonu.

3.2. Analiza potražnje

Općina Pakoštane, a ponajviše same Pakoštane, iz godine u godinu bilježi sve bolje turističke rezultate. Analiza potražnje obuhvaća broj dolazaka domaćih i stranih gostiju te broj noćenja domaćih i stranih gostiju.

U svrhu analize usporediti će se dolasci po turističkim subjektima u razdoblju od 1.1.2015. do 31.10.2015. u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Tablica 6. Broj dolazaka domaćih i stranih gostiju u 2014.

VRSTA SMJEŠTAJA	2014		
	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO

¹⁸ TOMAS; ljetno 2017. (http://www.iztgg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/TOMAS-Ljetno-prezentacija-2017-06_02_2018-FIN.pdf) (preuzeto 15.9.2018)

¹⁹ Zračna luka Zadar; <https://www.zadar-airport.hr/> (preuzeto 15.9.2018.)

	1	2	3(1+2)
HOTELI I TURISTIČKA NASELJA	1188	12343	13531
KAMPOVI	893	23815	24708
PRIVATNI SMJEŠTAJ	3861	28565	32426
ODMARALIŠTA	1046	646	1692
VIKENDICE	3126	998	4124
UKUPNO	10114	66367	76481

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata

Tablica 7. Broj dolazaka domaćih i stranih gostiju u 2015.

VRSTA SMJEŠTAJA	2015		
	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO
	1	2	3(1+2)
HOTELI I TURISTIČKA NASELJA	1370	13002	14372
KAMPOVI	785	24277	25062
PRIVATNI SMJEŠTAJ	3912	29183	33095
ODMARALIŠTA	1213	589	1802
VIKENDICE	2718	1081	3799
UKUPNO	9998	68132	78130

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata

U promatranom razdoblju bilježi se ukupno 78 130 dolazaka, što je povećanje od 2% u odnosu na 2014. godinu u kojoj iznosi 76 481 dolazak domaćih i stranih gostiju. U turističkim objektima hoteli i turistička naselja, kampovi i privatni smještaj prevladavaju dolasci stranih turista dok je u odmaralištima i vikendicama veći udio domaćih gostiju.

Tablica 8. Broj noćenja domaćih i stranih gostiju u 2014.

VRSTA SMJEŠTAJA	2014		
	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO
	1	2	3(1+2)
HOTELI I TURISTIČKA NASELJA	7152	94633	101785
KAMPOVI	8379	199258	207637
PRIVATNI SMJEŠTAJ	31104	222438	253542

ODMARALIŠTA	9174	4533	13707
VIKENDICE	46951	11054	58005
UKUPNO	102760	531916	634676

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata

Tablica 9. Broj noćenja domaćih i stranih gostiju u 2015.

VRSTA SMJEŠTAJA	2015		
	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO
	1	2	3(1+2)
HOTELI I TURISTIČKA NASELJA	9250	100554	109804
KAMPOVI	7511	214988	222499
PRIVATNI SMJEŠTAJ	32506	232710	265216
ODMARALIŠTA	10516	4579	15095
VIKENDICE	42316	11681	53997
UKUPNO	102099	564510	666611

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata

U tablicama 5. i 6. izneseni su podaci o broju noćenja domaćih i stranih gostiju za ista razdoblja u 2014. i 2015. godini. Općina Pakoštane je prema navedenim podacima, u 2015. godini ostvarila sveukupno 666 611 noćenja, što je povećanje od 5% u odnosu na isto razdoblje prethodne 2014. godine.

Struktura noćenja 2015. po pojedinim mjestima općine Pakoštane je sljedeća²⁰:

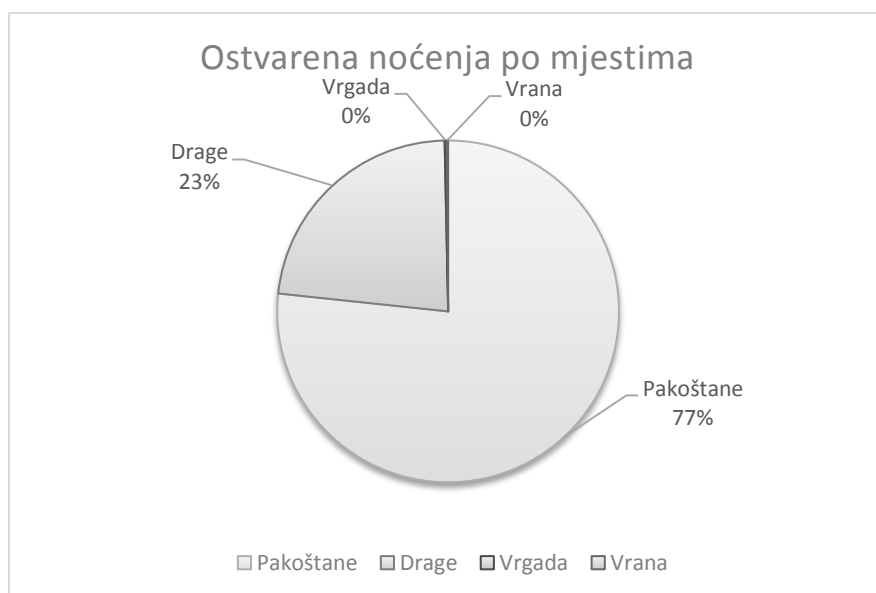
Pakoštane – 469 716

Drage – 140 893

Vrgada – 1 227

Vrana – 778

²⁰ Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata

U sljedećim tablicama izneseni su podaci o broju dolazaka i broju noćenja domaćih i stranih gostiju u 2016. godini.

Tablica 10. Broj dolazaka u 2016. godini

VRSTA SMJEŠTAJA	2016.		
	Domaći	Strani	Ukupno
	1	2	3 (1+2)
Objekti u domaćinstvu (kampovi do 10 kamp jedinica)	4065	25040	29105
Objekti u seljačkom domaćinstvu (app, sobe)	12	155	167
Pansioni	21	848	869
Pravne osobe (app, sobe)	585	4584	5169
Kampovi	1936	32574	34510
Kamp odmarališta	10	128	138
Kampirališta	7	656	663
Nekomercijalni smještaj	377	869	1246
UKUPNO	9415	65947	75362

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata

Tablica 11. Broj noćenja u 2016.

VRSTA SMJEŠTAJA	2016.		
	Domaći	Strani	Ukupno
	1	2	3 (1+2)
Objekti u domaćinstvu (kampovi do 10 kamp jedinica)	30793	202599	233392
Objekti u seljačkom domaćinstvu (app, sobe)	70	1377	1447
Pansioni	52	5360	5412
Pravne osobe (app, sobe)	4641	32892	37533
Kampovi	1364	259477	273120
Kamp odmarališta	60	1143	1203
Kampirališta	59	5180	5239
Nekomercijalni smještaj	106815	24818	131633
UKUPNO	156133	53284	688979

Izvor: Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata

U tablici 9. izneseni su podaci za broj noćenja domaćih i stranih gostiju za prvih devet mjeseci 2016. godine. Općina Pakoštane u tom razdoblju ostvarilo je ukupno 688 979 noćenja, što je povećanje od 3% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Na osnovu iznesenih podataka za dostupne 2014., 2015. i 2016. godinu, za broj dolazaka i noćenja domaćih i stranih gostiju, može se zaključiti kako turistička potražnja u Općini Pakoštane raste iz godine u godinu, a broj dolazaka kao i broj noćenja se povećava.

3.3. Organizacija turizma u Pakoštanima

U Općini Pakoštane, najrazvijenija gospodarska grana je turizam. Turizam se tako javlja kao glavni pokretač razvoja lokalnog gospodarstva. S ciljem unapređivanja razvoja turizma na području lokalne samouprave, 1996. godine je osnovana Turistička zajednica Općine Pakoštane. Turistička zajednica Općine Pakoštane je pravna osoba osnovana 1996. god. čije su članice pravne i fizičke osobe u djelatnostima ugostiteljstva i turizma i s tim neposredno povezanim djelatnostima na području Općine Pakoštane. Tijela Zajednice su Skupština, Turističko vijeće, Nadzorni odbor i predsjednik zajednice.²¹

²¹ Program ukupnog razvoja Općine Pakoštane 2016.-2020.; (2017.), Nositelj izrade programa: Općina Pakoštane, Stručni izrađivač: IDEA CONSULTING, Guste & Family d.o.o., 23210 Biograd na Moru str.12

Zadatak TZO Pakoštane je unapređivati opće uvjete boravka turista, promovirati turistički proizvod s područja Zajednice, razvijati svijest o važnosti gospodarskih, društvenih i drugih učinaka turizma te o potrebi i važnosti očuvanja i unapređenja svih elemenata turističkog proizvoda s područja Zajednice, a osobito zaštite okoliša. TZO Pakoštane djeluje u Turističkom uredu u Pakoštanima tijekom cijele godine te u Turističko-informativnom centru u Pakoštanima i Dragama tijekom ljetne sezone. Aktivnosti Turističke zajednice odnose se na promociju destinacije, organiziranje tematskih manifestacija, razvijanje novih turističkih proizvoda, uređenje javnih površina te poticanje suradnje svih dionika u turizmu. Glavni prihod Turistička zajednica ostvaruje od boravišne pristojbe.²²

---

²² Program ukupnog razvoja Općine Pakoštane 2016.-2020.; (2017.), Nositelj izrade programa: Općina Pakoštane, Stručni izrađivač: IDEA CONSULTING, Guste & Family d.o.o., 23210 Biograd na Moru str.12

4. ANALIZA UČINAKA TURIZMA

4.1. Ekonomski učinci u turizmu

Uloga i značaj turizma za gospodarstvo Hrvatske je iznimno velika, a samim tim predstavlja temelj razvoja brojnih drugih nacionalnih, regionalnih, ali i lokalnih aktivnosti. Značaj i obuhvat turizma kao integralnog sustava i njegov razvoj zadiru u gotovo sve segmente nacionalnoga gospodarstva, pri čemu nastaju brojne interakcije i različiti učinci. Gotovo je nemoguće izostaviti granu gospodarstva koja direktno ili indirektno nije uključena u turističke tokove te ne ostvaruje učinke od turističkih kretanja. U tom smislu, važnost turizma za nacionalno gospodarstvo proizlazi iz njegovih brojnih ekonomskih funkcija i ekonomskih učinaka, ali i brojnih odnosa koji nastaju u sustavu u kojem turizam djeluje i kojem pripada.²³

Ekonomske učinke možemo promatrati kroz pozitivne i negativne utjecaje.

Pozitivni ekonomski utjecaji turizma su oni utjecaji koji pozitivno utječu na gospodarstvo neke zemlje, a to su: rast bruto domaćeg proizvoda, turistička potrošnja, rast direktnog i indirektnog zapošljavanja te rast kapitalnih investicija i dr.

Negativni ekonomski utjecaji su oni utjecaji koji negativno djeluju na gospodarstvo neke zemlje, a to su: visoka razina sezonalnosti, rast cijena proizvoda i usluga u turizmu, rast cijene nekretnina, niska stopa povrata na kapitalna ulaganja i dr.

Procjena zaposlenosti:

Jedan od pozitivnih ekonomskih učinaka je porast zaposlenosti u ljetnim mjesecima.

Potkraj srpnja 2018. u Hrvatskome zavodu za zapošljavanje, Područnom uredu Zadar, evidentirano je 3.599 nezaposlenih osoba, što je za 48 osoba manje nego prethodnoga mjeseca te za 736 osoba manje nego u srpnju 2017. Dakle, u srpnju 2018. godine nezaposlenost je smanjena za 1,3% u usporedbi s prethodnim mjesecom, a za 17% u usporedbi s istim mjesecom 2017. godine.²⁴

---

²³ Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D., Kesar, O., i sur., (2011.), „Turizam: Ekonomske osnove i organizacijski sustav“, Zagreb: Školska knjiga, str. 253.

²⁴ Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Zadar; Mjesečni statistički bilten 7/2018

Tablica 12. Nezaposlene osobe po mjesecima 2017.

2017						
	VII	VIII	IX	X	XI	XII
PU ZADAR	4 335	4 330	4 494	5 442	6 127	6 339

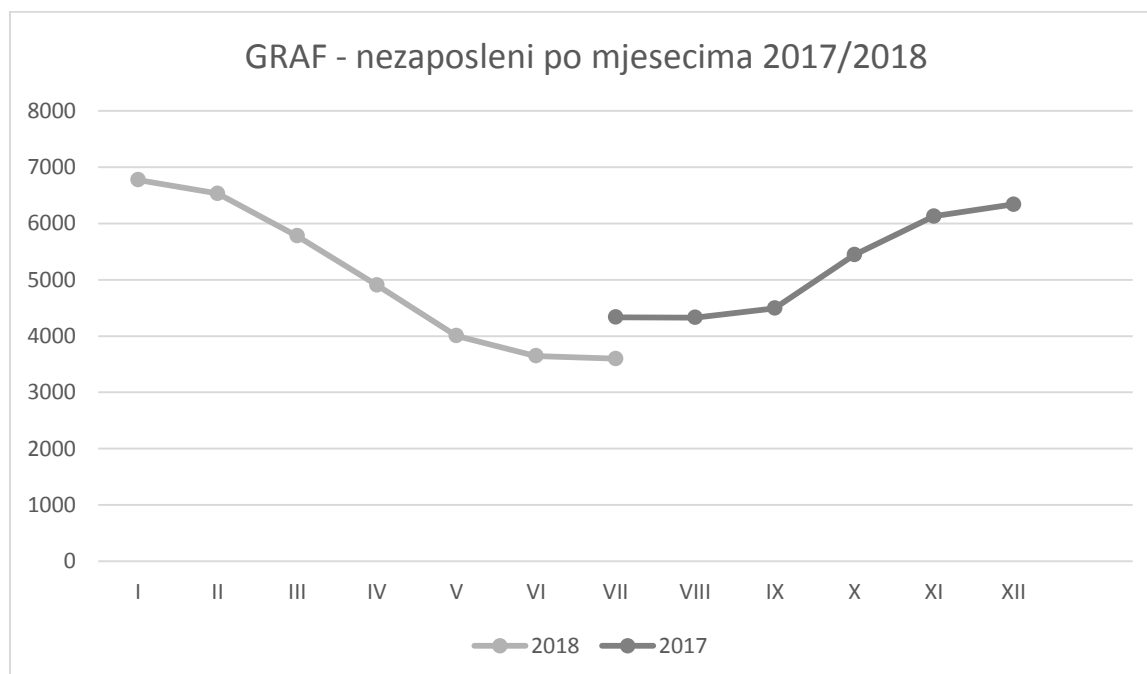
Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Zadar; Mjesečni statistički bilten 7/2018

U tablici je prikazan broj nezaposlenih osoba (Područni ured Zadar) za mjesec svibanj-prosinac.²⁵ Uočava se smanjenje nezaposlenosti u mjesecima ljetne sezone što pripisujemo porastu potražnje za radnicima tijekom turističke sezone.

Tablica 13. Nezaposlene osobe po mjesecima 2018.

2018							
	I	II	III	IV	V	VI	VII
PU ZADAR	6 775	6 532	5 780	4 906	4 004	3 647	3 599

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Zadar; Mjesečni statistički bilten 7/2018

Izvor: izrada autorice prema podacima iz: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Zadar; Mjesečni statistički bilten 7/2018

²⁵ Podaci za Pakoštane nisu raspoloživi, analiza se odnosi na Zadarsku županiju

Turistička potrošnja:

Analiza izdataka turista obuhvaća dnevne izdatke tijekom boravka u destinaciji po osobi, a izdaci su izraženi u eurima.²⁶

Prosječna dnevna potrošnja turista u 2017. godini iznosila je 79 eura po osobi. U strukturi prosječnih dnevnih izdataka 49% se odnosilo na uslugu smještaja, 17% na uslugu hrane i pića izvan usluge smještaja, a 34% na sve ostale usluge (trgovina, kultura, zabava, sport i rekreacija, izleti, lokalni prijevoz i ostale usluge).

Prosječna dnevna potrošnja turista u 2017. godini u Zadarskoj županiji iznosila je 64,61 eura po osobi, od čega:²⁷

29,05 € – smještaj

11,05 € – hrana u restoranima i barovima

11,87 € – usluge trgovine

2,35 € – kultura i zabava

1,54 € – sport i rekreacija

2,45 € – izleti

5,34 € – lokalni prijevoz

0,96 € – ostalo

Turistička potrošnja u Pakoštanima procijenjena je na osnovi prosječne dnevne potrošnje po osobi u Zadarskoj županiji i broju noćenja u Pakoštanima te ista iznosi 44 514 933.19 €.

Dobiveni podatak odnosi se na prihode od potrošnje posjetitelja u mjestu. U strukturu iznosa ulazi potrošnja posjetitelja na smještaj, hranu i piće, usluge trgovine, kulturu, zabavu, sport, izlete i sl.

Broj noćenja = 688 979
Prosječna dnevna potrošnja = 64.61 €
688 979 * 64,61 = 44 514 933.19

²⁶ TOMAS istraživanje, ljeto 2017.; (2017) Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, str 53.

²⁷ TOMAS istraživanje, ljeto 2017.; (2017) Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, str 116.

4.2. Društveni učinci

Turistička kretanja prouzrokovana su potrebom da se upozna kulturno-povijesno naslijeđe određene destinacije. Turizam pozitivno utječe na kulturnu baštinu destinacije, odnosno oni nadopunjuju jedno drugo. Kulturna baština podiže imidž i promovira destinaciju te se na taj način ostvaruje turistička potrošnja. Mnogi elementi, potaknuti turističkim kretanjima, se obnavljaju u svrhu ekonomske valorizacije i turizma.

Djelovanje turizma međutim, ima i negativne strane. Posjećenost kulturno povijesnih spomenika u starom dijelu koja prelazi optimalan broj posjetitelja može rezultirati uništenjem ili degradacijom spomenika.

Neki od negativnih društvenih učinaka na destinaciju najčešće su i nepoštivanje lokalnih tradicijskih i religijskih običaja i pravila, preuzimanje tuđih obrazaca ponašanja, komodifikacija - promjena ili uništavanje izvornih običaja i manifestacija te pretjerana standardizacija i gubitak kulturne raznolikosti. Prilagođavanjem narodnih običaja, folkloru i plesova turistima gubi se autentičnost istih.

Kroz razne manifestacije, u Pakoštanima, se oživljavaju stari običaji, zanati i jela. Pakoštane tako kroz ljetni period, odnosno „sezonu“, jednom tjedno organizira tradicijsku večer posvećenu starim običajima i kulinarstvu. „Materine užance“ događaj su koji se odvija ulicama cijelog mjesta, široka gastronomska ponuda i rukotvorine se nude na svakom uglu. Kroz ovu manifestaciju, razne mjesne udruge uključuju mlađe naraštaje u program te tako brišu generacijski jaz. Često se može vidjeti kako bake uče svoje unuke mijesiti kroštule, praviti fritule ili izrađivati ukrase od lavande, a sve to na ulicama i dostupno oku turista. Osim što je ovakav događaj iznimno privlačan i zanimljiv turistu, on oživljava i održava tradiciju i običaje u mjestu.

Posebna je i izložba u centru Pakošтана na kojoj se, duž cijelog trga, na velikim panoima izlažu stare slike koje su se prikupljale od svih mještana. Najstarija slika datira iz 1912. Osim turista, kod izloženih fotografija, uvijek se mogu naći i sami mještani koji se traže na fotografijama i prisjećaju „onog doba“.

Nerijetko se može čuti mještane kako igraju „na šije“, igraju „škovu“ ili pjevaju u konobama.

Općina Pakoštane ukupno ima 40 udruga, a najviše ih je registrirano za sport, kulturu i umjetnost. Općina sufinancira i donira za kulturna društva, ustanove i udruge s područja

općine koje se bave očuvanjem kulturne baštine i kulturnim stvaralaštvom. Tim putem općina zadovoljava javne potrebe građana u vidu kulture, obrazovanja i ostalih društvenih aktivnosti. Općina Pakoštane je u 2016. godini izdvojila ukupno 761.000,00 kn proračunskih sredstava za promicanje kulture i sporta.²⁸

Kad je riječ o nekretninama, može se reći kako su Pakoštane u velikoj mjeri zadržale autentičnost, barem jezgra mjesta, izgleda i funkcija stambenih kuća. Povijesna jezgra prilagodila se turističkom razvoju, ali s velikom dozom opreza i poštivanja prema starinama. U Pakoštanima je danas, unatoč turističkoj prilagodbi, velik broj poslovnih prostora koji dominantno služe potrebama lokalnog stanovništva (trgovine, mesnice, frizerski saloni, pošta, ambulanta i sl.), a koji olakšavaju život lokalnog stanovništva van sezone.

Većina stambenih objekata za potrebe turizma se gradi na rubnim djelovima mjesta ili u već postojećim objektima pa se tako nastoji očuvati jezgri dio.

4.3 Okolišni učinci

Okoliš i njegova vizualna atraktivnost jedan je od temeljnih turističkih resursa. Kvaliteta prirodnog okruženja je u nekim sredinama glavni čimbenik za razvitak turizma. Međutim, učinci masovnog turizma na prirodnu ravnotežu dovode do spoznaje da je priroda ograničen resurs.

Nepobitna činjenica je da je turizam zagađivač, ali razumijevanje ekoloških čimbenika može značajno reducirati stupanj negativnog utjecaja turizma na okoliš. Struktura odnosa turizma i okoliša je složena. S jedne strane, bez atraktivne prirode turizam ne može uspjeti, a s druge strane, bez turizma očuvanje okoliša može postati upitno. To znači da odnos turizma i okoliša moraju biti simbiotski.²⁹

Najčešći negativni učinci turizma na okoliš su upravo u eko-prostornoj i infrastrukturnoj domeni. To se odnosi na posljedice koje turizam izaziva kroz prekomjernu gradnju vikendica i kuća za odmor, objekata za potrebe turizma u neposrednim obalnim zonama, kroz

---

²⁸ Program ukupnog razvoja Općine Pakoštane 2016.-2020.; (2017.), Nositelj izrade programa: Općina Pakoštane, Stručni izrađivač: IDEA CONSULTING, Guste & Family d.o.o., 23210 Biograd na Moru, str. 20

²⁹ Bunja, Đ., (2003), Turistička valorizacija prirodne, povijesne i kulturne baštine područja općine Pakoštane, Zadar, Odjel za informatologiju i komunikologiju Sveučilišta u Zadru i Općina Pakoštane, str.185

onečišćenje mora i kopna otpadom, kroz zaklanjanje pristupa obali, kroz preopterećenost vodoopskrbnih i kanalizacijskih mreža i sl.

Razvitak turističkih destinacija može rezultirati sljedećim negativnim utjecajem na okoliš: ³⁰

- neadekvatnim razvitkom – masovni turizam je jedan od primjera neadekvatnog razvitka, koji je s ekološkog aspekta posljedica kratkoročnog planiranja; projektiranje i izgradnja turističkih kapaciteta izvan naselja, odnosno u neizgrađenim područjima je neadekvatno, jer turisti trebaju mnoge različite usluge, što vrši pritisak na ponudu i kapacitete koja i koji nisu usklađeni s potrebama lokane sredine.
- gubitkom staništa i/ili izumiranjem biljnih i životinjskih vrsta
- onečišćavanjem
- gubitkom ambijentalnih karakteristika područja – iako se radi o virtualnoj kategoriji, odnosno o percepcijama pojedinaca, narušavanje prirodnog okoliša može uzrokovati gubitak „duše“ određenog područja.

Turizam svakako vrši određene pritiske na okoliš. U prvom redu tu je iscrpljivanje prirodnih resursa i vizualna degradacija prostora. Turizam, osim pritiska na prostor, vrši pritisak i na komunalnu i prometnu infrastrukturu. Standardni problemi su povećane količine otpada i problem zbrinjavanja istog, opterećenje kanalizacijskog sustava, vodovodne i električne mreže i sl.

Općina Pakoštane (naselja Pakoštane, Vrana, Drage i Vrgada) ima priključenost na javnu vodoopskrbnu mrežu od 88%. Javna vodoopskrba je jedini izvor pitke vode lokalnog stanovništva. Prema trenutnim podacima komunalnog poduzeća, vodoopskrbni sustav grada Biograda na Moru i gravitirajućih općina ima u globalu dobru pokrivenost, no glavni problemi su manjak vode u ljetnim mjesecima te gubici vode u iznosu od cca 50 % ukupno zahvaćenih količina, koji su prema dostupnim podacima uzrokovani velikim udjelom dotrajalih azbestnocementnih i PVC cjevovoda. Glavni uzrok manjka vode u ljetnim mjesecima je u nepovoljnom sezonskom rasporedu oborina te u povećanoj potrošnji zbog turističke sezone.³¹

---

³⁰ Bunja, Đ., (2003), Turistička valorizacija prirodne, povijesne i kulturne baštine područja općine Pakoštane, Zadar, Odjel za informatologiju i komunikologiju Sveučilišta u Zadru i Općina Pakoštane, str.

³¹ Program ukupnog razvoja Općine Pakoštane 2016.-2020.; (2017.), Nositelj izrade programa: Općina Pakoštane, Stručni izrađivač: IDEA CONSULTING, Guste & Family d.o.o., 23210 Biograd na Moru, str. 13.

Što se tiče kanalizacijske mreže, na području Općine Pakoštane, u naseljima Drage i Pakoštane, postoji djelomično izgrađena kanalizacijska mreža, a u naseljima Vrana i Vrgada još nije započela gradnja.³² S obzirom da se radi o turističkim mjestima, potrebno je osigurati prateću infrastrukturu koja će moći pratiti daljnji razvoj i podnijeti sezonalni pritisak.

Na području Općine Pakoštane su 3.824 domaćinstva, od toga je 956 korisnika usluge odvoza otpada.³³ Obuhvaćenost odvozom otpada na području općine je 100 %. Tijekom zimskog perioda sakupljanje i odvoz otpada za domaćinstva vrši se 2 puta tjedno i 2 puta mjesečno za izdvojeni otpad, a tijekom ljetnih mjeseci i do 3 puta tjedno. Učestalost sakupljanja i odvoza otpada je veća za poslovni sektor.

Granica nosivosti kapaciteta predstavlja onu razinu prisutnosti turista koja stvara pozitivne utjecaje na turiste, okoliš, ali i vrlo bitno, na domicilno stanovništvo, a održiva je i u budućnosti. Ta razina nije fiksno zadana, a prelaskom iste se smanjuje atraktivnost destinacije.

U nastavku je primjer mogućeg izračuna nekih indikatora opterećenosti prostora, na primjeru općine Pakoštane.

Broj noćenja / km ²
688 979 / 84,28
8 174.88

Izračun pokazuje kako u Općini Pakoštane, na godišnjoj razini, imamo 8 174.88 noćenja po kilometru kvadratnom.

Indeks turističke funkcionalnosti:

(ukupni broj ležajeva / broj stanovnika) * 100
--

³² Program ukupnog razvoja Općine Pakoštane 2016.-2020.; (2017.), Nositelj izrade programa: Općina Pakoštane, Stručni izrađivač: IDEA CONSULTING, Guste & Family d.o.o., 23210 Biograd na Moru, str. 13

³³ Program ukupnog razvoja Općine Pakoštane 2016.-2020.; (2017.), Nositelj izrade programa: Općina Pakoštane, Stručni izrađivač: IDEA CONSULTING, Guste & Family d.o.o., 23210 Biograd na Moru, str. 14

$(10\ 637 / 4\ 123) * 100$
257.99

Koeficijent turističke funkcionalnosti u odnos stavlja broj ležaja i broj stanovnika, te mu je optimalna vrijednost do 100, ukoliko je isti veći od 100 prostor je preopterećen.

U Općini Pakoštane koeficijent iznosi 258 što znači da na 100 stanovnika dolazi 258 turističkih ležaja. Prostorna preopterećenost je najviše vidljiva tijekom sezone, kada se svi kapaciteti pretvaraju u turističke kako bi se zadovoljila povećana potražnja i iskoristila sezona.

5. POTENCIJALI BUDUĆEG RAZVOJA U DESTINACIJI

Općini Pakoštane turizam predstavlja stratešku odrednicu svog razvitka, a turistički sektor jedan od najvažnijih sektora gospodarskog sustava općine. Međutim, s obzirom na resurse kojima raspolaže na turističkom tržištu, općina Pakoštane ne nudi dovoljno kukurentan proizvod. Ponuda ne uključuje dodatne sadržaje, već se oslanja samo na usluge smještaja, prehrane i pića.

Razvijeni tipovi turizma su zasad boravišni (pansionski) turizam i obiteljski turizam. Boravišni je najzastupljeniji oblik turizma u kojem su turisti, u prvom redu, zainteresirani za 3S ponudu, to jest, more, sunce i pijesak. Obiteljski turizam – gdje obitelji s djecom preferiraju destinacije poput Pakoštana, koje nude prirodne atrakcije, ali je prisutan nedostatak popratnog sadržaja i animacije. Robizonski turizam postoji u obliku „eco resorta“ Pine Beach Pakoštane, nekadašnjeg Cluba Mediteranee kada je, očaran prirodnom ljepotom Pakoštana, slavni belgijski pustolov i prvak vaterpola Gerard Blitz, 1960. odabrao upravo to mjesto na istočnoj obali Jadrana da podigne prvo turističko naselje u sklopu svjetski poznatog lanca Club Mediterranee. 2006. godine postaje Pine Beach Pakoštane, jedinstveno all inclusive turističko naselje za ljetovanje smješteno u borovoj šumi.

Nedovoljno razvijeni oblici turizma, a čiji razvitak treba poticati, su nautički turizam, seoski turizam, kuturni turizam, zdravstveni, lovni i ribolovni turizam, cikloturizam.

Nautički turizam, s obzirom na razvedenost obale i broj otoka općine Pakoštane predstavlja jedno od najperpektivnijih destinacija nautičkog turizma na hrvatskoj obali Jadrana. Zdravstveni turizam – povoljna klima, ljekovita svojstva mora, mediteranska kuhinja i dr. potencijal su za razvitak ove vrste turizma, ali potrebno je obogatiti ponudu dodatnim rekreativnim sadržajem.

Potencijali budućeg razvoja pronalaze se u mogućnostima poput rasta međunarodnog tržišta, demografskim promjenama, većim udjelom obiteljskih putovanja, zahtjevima za sigurnošću i mirom, zahtjevima za prostorom, ekološkom svijesti.

Turizam u općini Pakoštane karakterizira vrlo visok stupanj sezonalnosti. Upotpunjavanje ponude dodatnim sadržajem i atrakcijama rezultiralo bi većom potražnjom, kako u sezoni tako i van sezone. Obogaćivanjem kulturne i gastronomske ponude te poboljšanje zabavnog

sadržaja privukao bi se i onaj dio turista kojima sunce, more i pijesak nisu primarni motivi dolaska u destinaciju. Veća potražnja bi se rasporedila na predsezonu i postsezonu, te bi kapaciteti bili zadovoljavajuće popunjeni veći broj mjeseci od dosadašnjih. Potrebno je, isto tako, omogućiti sadržaj kojim se gost može služiti, odnosno koji će ga animirati u slučaju lošeg vremena.

Pakoštane isto tako karakterizira veliki udio privatnog smještaja, a u toj sferi potencijalno poboljšanje se vidi u podizanju kvalitete ljudskog resursa u privatnom smještaju te razvijanje sustava cjeloživotnog obrazovanja, provođenje edukacija kadrova u privatnom smještaju. Osim privatnog smještaja, potrebna je edukacija cjelokupnog stanovništva o turizmu i ulozi gostoprimstva lokalne zajednice, odnosno uključivanje lokalnog stanovništva u razvoj turizma.

Razvojem nekih od ranije spomenutih oblika turizma proširuje se ponuda, a s njom se „pokriva“ veći dio tržišta tj. potražnje na koju se može odgovoriti. Tako bi, primjerice, izgradnja biciklističkih staza i uvođenje električnih bicikala ispunila zahtjeve cikloturizma, a izgradnja marine – nautičkog turizma.

6. ZAKLJUČAK

Prednosti i snage općine Pakoštane ogledaju se prije svega u bogatoj kulturno- povijesno baštini koja predstavlja atrakcijsku osnovu. Povoljnim geografskim položajem (središnji dio istočne obale Jadranskog mora) područje općine Pakoštane okruženo je s četiri nacionalna parka. Povoljni klimatski uvjeti sa oko 2.500 sunčanih sati upotpunjuju odnosno realiziraju 3S ponudu. Tu su još i visoko kvalitetan i očuvan okoliš, posebice more, otoci i prirodna baština kao snažna resursna osnova. Prometna povezanost općine Pakoštane je vrlo dobra s obzirom na magistralu koja prolazi kroz samo mjesto Pakoštane i tako je čini lako dostupnom destinacijom, neovisno radi li se o usputnom posjetu ili zadržavanju u destinaciji.

Nedostatak sadržaja u predsezoni i poszeoni (ali i u samoj sezoni) je ono što čini najveću slabost destinacije. Zatim nezadovoljavajuća struktura smještajnog kapaciteta koja se temelji na privatnom smještaju te upitni kriteriji kategorizacije objekata.

Loša infrastrukturna osnova, povezanost na kanalizacijsku mrežu, cestovna mreža u jezgri samog mjesta, parking mjesta, biciklističke staze i dr., je ono što treba hitnu obnovu i razvitak. Uz navedeno potrebno je razviti još bogatiju gastronomsku ponudu, održavati kulturu i tradiciju, konstantno stvarati nove turističke atrakcije, a sve to uz zadržavanje autohtonog mediteranskog duha kako bi Pakoštane postala jedna potpuna destinacija koja nudi više proizvoda od samo sunca i mora.

Turizam u Pakoštanima ima kvalitetne predispozicije za razvoj velikog broja oblika turizma, ali još uvijek nema razrađenu strategiju za ostvarenje istih. Potrebna je bolja koordinacija među vodstvom grada i lokalnim stanovništvom, ali i bolja suradnja lokalne turističke zajednice sa regijom u stvaranju jedinstvenog prepoznatljivog proizvoda.

LITERATURA:

1. Blažević, B. (2007.), „Turizam u gospodarskom sustavu“, Impresum, Opatija, str. 401
2. Bunja, Đ., (2003), Turistička valorizacija prirodne, povijesne i kulturne baštine područja općine Pakoštane, Zadar, Odjel za informatologiju i komunikologiju Sveučilišta u Zadru i Općina Pakoštane
3. Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D., Kesar, O., i sur., (2011.), „Turizam: Ekonomske osnove i organizacijski sustav“, Zagreb: Školska knjiga, str. 253.
4. Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011. (preuzeto 21.5.2018.)
5. Izvještaj TZ Pakoštane; Analiza turističkih rezultata (2015,2016,2017)
6. Magaš, D., (1990), Osnovna geografska obilježja biogradske mikroregije, Biogradski zbornik, Zadar
7. MINT – ostvareni prihodi u 2017. godini; <http://www.mint.hr/vijesti/ostvareni-prihodi-u-2017-godini-potvrda-su-velikog-napretka-hrvatskog-turizma/12079> (preuzeto 19.5.2018.)
8. MINT – plan rada za 2018. - <http://www.mint.hr/dokumenti/10> (preuzeto 19.5.2018.)
9. Park prirode Vransko jezero <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/opcenito/> (preuzeto 3.8.2018)
10. Pavičić, J., (2015) – Jadranska magistrala, zaboravljena cesta koja je promijenila naše živote (članak za Jutarnji list, objavljeno 10.10.2015. - preuzeto 13.8.2018.)
11. Petrić, L. (2013), Osnove turizma, Sveučilište u Splitu
12. Platna bilanca RH – roba i usluge, u milijunima eura, 2009.-2014., Hrvatska narodna banka (2014.), „Bilten 207“, Zagreb, str. 81.
13. Program ukupnog razvoja Općine Pakoštane 2016.-2020.; (2017.), Nositelj izrade programa: Općina Pakoštane, Stručni izrađivač: IDEA CONSULTING, Guste & Familly d.o.o., 23210 Biograd na Moru
14. TOMAS istraživanje, ljeto 2017.; (2017) Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj
15. UNWTO, United Nations World Tourism Organization (2015a). UNWTO Tourism Highlights-2017; http://people.unica.it/carlamassidda/files/2017/06/UNWTO_Tourism-Highlights_2017.pdf (preuzeto 19.5.2018.)
16. Zelenika, R., (2000), Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet Rijeka.
17. Zračna luka Zadar; <https://www.zadar-airport.hr/> (preuzeto 15.9.2018.)

SAŽETAK

Primarni ciljevi ovog rada bili su analizirati trenutno stanje, a zatim istaknuti potencijale razvoja u Općini Pakoštane. Iako su Pakoštane prepoznatljive ponajprije po svojim prirodnim resursima, na kojima i temelje svoju turističku ponudu, potencijali za jačanje turističkih aktivnosti su značajni.

Osim općih podataka poput geo-prometnih obilježja, klime, gospodarstva i demografije u radu se analizira ponuda i potražnja te učinci turizma u destinaciji.

Turistički razvoj, osim prednosti donosi i nedostatke, kako za lokalnu zajednicu tako i za okoliš. Pravovremeno i kvalitetno reagiranje u razvoju poboljšalo bi kvalitetu življenja, ali i zaštitilo okoliš.

Ključne riječi: Pakoštane, analiza, potencijali, resursi

SUMMARY

The primary objectives of this paper were to analyze the current situation and then to highlight the potential of development in Pakoštane Municipality. Although Pakoštane is recognizable primarily by its natural resources, on which they base their tourist offer, the potential for strengthening tourism activities is significant.

Apart from general data such as geo-traffic characteristics, climate, economy and demography, the paper analyzes supply and demand and the effects of tourism in the destination.

Tourism development, apart from the advantages, also brings disadvantages, both for the local community and for the environment. Timely and quality responses in development will improve the quality of life, but also protect the environment.

Key words: Pakostane, analysis, potentials, resources

